

ACTUL ÎNCORONĂRII DE LA ALBA IULIA DIN PERSPECTIVA CONTEMPORANILOR

Rezumat: Anul 1922 a adus în istoria României un eveniment unic: încoronarea Regelui Ferdinand ca primul suveran al României Mari. Actul are atât o importanță politică deloc de neglijat, cât și una simbolică. Ambele sunt prezente în dezbateră politică din societatea românească a timpului, în sala Parlamentului dar și în presa vremii. Întreaga societate românească a trăit cu emoție evenimentul din 1922, pe care fiecare cetățean l-a interpretat în funcție de așteptările sale de la oamenii mari ai țării, de educația sa, dar și de orientarea sa politică. Articolul trece în revistă opiniile legate de oportunitatea actului Încoronării, de alegerea locului și fixarea datei la care evenimentul urma să aibă loc, dar și poziția oamenilor politici, a partidelor față de acest act și de încărcătura sa simbolică. De asemenea, sunt prezentate impresiile celor care au asistat la eveniment, precum și analizele retrospective ale unora din cei implicați direct în organizarea încoronării.

Cuvinte-cheie: România, 1922, încoronare, presa, rege.

România Mare, rod al eforturilor depuse de statul român pe toate planurile, în vremea Primului Război Mondial, se reconstruia instituțional în noile cadre juridice; se cereau eforturi materiale, financiare și mai ales era nevoie de oameni capabili să conducă poporul spre realizarea reformelor pe care societatea întreagă le aștepta. În acest context, ideea încoronării suveranilor României, într-o formă de o mare forță simbolică, apare ca o necesitate morală, a unui act cu puternic impact psihologic asupra poporului reîntregit, dar și ca un semnal pe plan internațional al noului stat, renăscut, cu o pondere importantă în echilibrul politic al acestei părți de Europă.

Vom căuta să prezentăm în continuare modul în care societatea românească a timpului a înțeles semnificația acestui act, felul în care s-au raportat la încoronare partidele politice de atunci, dar și personaje importante ale timpului, clericii și poporul de rând. Aceasta, desigur, în măsura în care presa timpului la

* Societatea de Științe Istorice, filiala Constanța. E-mail: cheramidoglu1959@gmail.com

care am avut acces, precum și memoriile unor personalități ale vremii, o lasă să se întrevadă. Am avut astfel în vedere câteva idei: oportunitatea actului încoronării, în concepția contemporanilor; discuțiile legate de fixarea locului și a datei privind acest eveniment; poziția partidelor politice și a societății civile și apoi unele impresii despre semnificația și importanța încoronării, luate atât în zilele imediat următoare actului festiv, cât și ani mai târziu.

De la Iași, profesorul Matei B. Cantacuzino scria ziarului *Adevărul* cu aproape o lună înainte de eveniment, despre oportunitatea actului încoronării, pe care, deși monarhist declarat, o contesta, după cum nu considera potrivit momentul nici în conjunctura politică internă, nici în cea internațională. În același timp nu era de acord cu politizarea actului, notând următoarele: „Dar dacă – ceea ce sper că nu va fi – regele nu va ține seamă de aceste protestări, nu ar fi admisibil ca aceasta să fie un motiv de neparticipare la actul încoronării. La necuviința guvernului nu se cade ca opozițiunea monarhistă să răspundă prin altă necuviință. Căci actul încoronării – de va trebui să se desăvârșească – depășește cadrul luptelor noastre lăuntrice, fie ele cât de legitime. El apare ca o consfințire față de străinătate a prestigiului Coroanei privită ca personificare a României întregite. Iar pentru ca acest prestigiu și faptul unirii să nu fie știrbite, se cere neapărat, ca, ori cât de jignite și ori cât de nesocotite în legitimele lor aspirațiuni, partidele de opozițiune, care recunosc necesitatea de a fi în acord cu Coroana, să înconjoare pe regele. E singurul mijloc de a neutraliza necuviințioasa provocare a guvernului și de a dejuca calculele sale meschine și culpabile”¹.

Editorialistul ziarului *Adevărul* scria, la 9 octombrie 1922, despre semnificația actului încoronării, legând-o în special de caracterul divin al regalității, dar și de concepția profund monarhistă a românilor din provinciile de curând revenite la trupul țării. Pentru cei mai mulți, considera el, „încoronarea e socotită ca actul căsătoriei religioase al unirei. Reprezentanții ținuturilor întrunite în România Mare au săvârșit actul civil al unirei, prin convenirea la unitatea politică. Prin actul încoronării ei se unesc în fața lui Dumnezeu. De aceea solemnitatea sa începe cu catedrala de la Alba Iulia și se sfârșește în catedrala din Metropolă, București. Coroanele regești se așează pe capetele regelui și reginei de către capii bisericii, asistați de primul ministru al țării. Marea majoritate a populației, țărâtimea, din toate părțile României Mari, e sincer religioasă și pentru ea încoronarea regelui are însemnătatea ungerii alesului Domnului s-o stăpânească. Apoi în tradiția românilor deslipiți de fostele imperii austro-ungar și

¹ „Adevărul”, an XXXV, nr. 11807 din 18 septembrie 1922, p. 1.

ACTUL ÎNCORONĂRII DE LA ALBA IULIA

rusesc e ca să considere definitiv așezați pe scaunul țării numai pe suveranii încoronați. Pe de altă parte, cum la încoronare asistă trimeși speciali ai tuturor statelor străine, prezența lor la această solemnitate e o nouă confirmare, din partea acestor state, a recunoașterii României în forma ei de azi”².

Profesorul de drept de la Cluj Romulus Boilă declara într-un interviu pentru ziarul *Keleti Ujság* opinia sa privind oportunitatea încoronării, în toamna anului 1922: „nu este nici o dispoziție constituțională mai nouă, care să fi adoptat încoronarea ca un element constituțional imperios. Așa stând lucrurile, încoronarea nu are nici o importanță constituțională. În lipsa unei Constituțiuni comune nici jurământul nu are o importanță deosebită, pentru că nu există încă o Constituție pe care să se pună jurământ. Dacă se va pune jurământ pe vechea Constituție, acest jurământ se va referi numai la vechiul Regat. Partidul național din Ardeal ar putea să ia parte la încoronare numai în cazul dacă, în afară de aceste premise Regele ar pune jurământ și pe hotărârile de la Alba Iulia. Am văzut cu regret, că noua Constituție cerută în acele hotărâri nu este încă înfăptuită, ci din contră guvernul de azi ar vrea să nege și valabilitatea acelor hotărâri”³.

În primăvara anului 1921 I. Teodorescu, cunoscut pentru articolele din *Adevărul*, aducea în discuție data și chiar locul ales pentru încoronarea regelui: „Pentru încoronarea primului rege al României Mari se cerea, între altele, ca localitatea să fie cu adevărat simbolică. Alegerea nu putea să cadă decât ori pe Suceava, ori pe Alba Iulia. Argumentele în favoarea fiecăreia din ele sunt deopotrivă de numeroase și de tari. Ceea ce a aplecat limba balanței spre Alba Iulia este desigur faptul că Bucureștii e capitala țării, după cum, dacă întâmplarea ar fi făcut să fie Iașii capitală, nu mă îndoiesc că cumpăna ar fi tras mai greu spre Suceava”. Cât despre data aleasă pentru eveniment, aici autorul articolului era categoric, dar și ușor ironic: „Ei bine, încoronarea să se facă la 10 Mai 1922, în plină primăvară, în luna de verdeață, de flori, de lumină și de odihnă pentru țărani, nu în luna ploioasă, rece, întunecoasă a lui Septembrie pe sfârșite, când țăraniul e ocupat cu strânsul bucatelor”. Nici ideea ridicării la Alba Iulia a unei biserici noi, după modelul celei a lui Mihai Vodă, de la Târgoviște, nu îi convenea autorului citat: „Ce-are a face încoronarea lui Ferdinand cu Mihai? Atunci ar trebui să împingem logica până acolo ca regele actual să apară la Alba Iulia cu o cușmă în cap și cu o secure în mâna stângă! Asta nu-i serios”⁴.

² „Adevărul”, an XXXV, nr. 11828 din 9 octombrie 1922, p. 3.

³ „Patria”, an IV, nr. 210 din 29 septembrie 1922, p. 1.

⁴ „Adevărul”, an XXXIV, nr. 11387 din 18 mai 1921, p. 1.

Ziarul *Patria* de la Cluj, ce reprezenta poziția Partidului Național, nota în iunie 1921 un articol intitulat „Părerii cu privire la încoronare”, inserând aici o corespondență din Făgăraș: „Despre încoronarea Regelui s-a vorbit mult acum în urma vizitei Suveranilor la Alba Iulia. Cei mai mulți sunt de părerea că serbările ar trebui amânate pentru timpuri mai prielnice din punct de vedere financiar, sau să se facă încoronarea la București, după care să urmeze o intrare triumfală la Alba Iulia. Acum, când învățătorii își dau demisiile din cauza slabei salarizări și funcționarii publici amenință cu grevă generală din aceeași cauză, nu e un lux prea mare a arunca zeci de milioane pentru edificii și podoabe, de care va fi lipsă numai la 30-40 ani, cu voia lui Dumnezeu Capitala își are și lărgimea de lipsă la o astfel de serbare. O intrare triumfală la Alba Iulia, o închinare pe mormintele de la Turda și Putna și o frumoasă primire la Chișinău ar consolida mai mult Statul, decât o încoronare între margini strâmte și în catedrală improvizată”⁵.

Revenind asupra subiectului în august 1921, ziarul citat anterior anunța, bazându-se pe informația că generalul Coandă, președintele Senatului și însărcinat cu conducerea organizării evenimentului, ar fi cerut guvernului amânarea evenimentului, imposibilitatea terminării lucrărilor de la Alba Iulia. Pe de altă parte, ziarul scria că Tache Ionescu declarase înaintea plecării sale în străinătate că încoronarea urma a avea loc la 10 mai; adăuga apoi opinia redacției: „Este o dată istorică, la care s-a încoronat de altfel și primul rege al României independente, regretatul rege Carol I. O altă piedică, care trebuia ținută în seamă cel puțin în aceeași măsură cât și cealaltă, este imposibilitatea de a se face aceste serbări sub un guvern compromis și impopular ca cel actual. Serbările încoronării sunt o sărbătoare a întregului popor românesc. Ele trebuie să aibă loc sub un guvern al țării întregi, care să o reprezinte cu demnitate la marele act al încoronării”⁶.

Ziarul *Telegraful Român* prelua în iunie 1921 un articol amănunțit din confratele *Izbânda*, asupra alegerii locului evenimentului: „Odată stabilit ca acest act memorabil să se facă la Alba Iulia, veche cetate a lui Mihai Viteazul, rămânea să se decidă *locul* unde ceremonia trebuie să se desfășoare. La început s-a emis ideea că încoronarea să se facă în vasta câmpie ce se întinde sub poalele cetății. Această soluție avea însă multe inconveniente. Un act de o astfel de măreție nu s-ar cuveni să se săvârșească într-un singur câmp deschis, sub un banal cort de pânză sau la adăpostul câtorva scânduri în mijlocul prafului... Se impunea un loc

⁵ „Patria”, an III, nr. 130 din 18 iunie 1921, p. 3.

⁶ „Patria”, an III, nr. 189 din 26 august 1921, p. 3.

ACTUL ÎNCORONĂRII DE LA ALBA IULIA

mai restrâns care să lase pentru posteritate o *urmă vădită*, un semn care să trăiască etern în conștiința neamului nostru. Unul din membrii comisiunii speciale, alcătuită pentru organizarea serbărilor, dl Petre Antonescu, deputatul arhitect, a propus ca solemnitatea să se facă în *cetate*, în fața unui altar definitiv construit, împrejurul căruia urma ca să se zidească ulterior – pe îndelete – un monument sau o biserică comemorativă. Istoricii din misiune, în frunte cu d-nul Iorga, și-au adus aminte că în cetatea din Alba Iulia, alături de locul unde se găsește acum catedrala catolică, a existat odinioară o mănăstire zidită de Mihai Viteazul și care a fost dărâmată de unguri. Ei au propus reclădirea acestei mănăstiri și ideea a fost admisă de M.S. Regele și de toată comisiunea. Dacă se cunoaște locul unde era clădit acel lăcaș sfânt, nu se mai știe însă nimic despre *forma* și *înfățișarea* lui. Această greutate a fost ușor de învins. Se știe că bisericile zidite de vechii noștri Domni au toate același caracter. Cele 40 de biserici înălțate de Ștefan cel Mare sunt toate de același stil și nu se deosebesc decât prin mici amănunte. Pentru a reconstitui un monument religios din epoca lui Mihai Viteazul, cel mai bun lucru de făcut era deci de a imita pur și simplu vreo biserică din timpul marelui Voevod. Avem un minunat giuvaer de acest fel la îndemână: biserica Domnească din Târgoviște, clădită de Petru Cercel, fratele lui Mihai. Și astfel s-a ajuns la nimerita idee de a se copia și a se reconstitui la Alba Iulia această biserică în aceleași dimensiuni. Această construire nu prezintă greutatea deosebită și clădirea va putea fi ușor terminată până la toamnă. Numai picturile și unele ornamentații se vor executa mai în urmă. Biserica, înconjurată de o mică mănăstire, se va înălța în partea nord-estică a cetății. Acolo se va face după datinele strămoșești și *Ungerea și Încoronarea primilor suverani ai României Întregite*⁷.

Articolul continua cu prezentarea pe scurt a lucrărilor ce urmau să se execute în jur, zidurile vechii cetăți, bulevardul etc. Și concluzia articolului era că: „în asemenea condițiuni, marele act de la Alba Iulia va fi investit de toată măreția simbolică ce i se cuvine, lăsând pentru posteritate urme nepieritoare”⁷.

Căutând să explice publicului său „De ce și pe când s-a amânat încoronarea”, ziarul *Adevărul* din 7 septembrie 1921 scria: „După socotelile făcute la început urma ca încoronarea să aibă loc la 27 septembrie 1921, adică tocmai șapte ani de la urcarea Regelui Ferdinand pe tron. S-au grăbit lucrările și poate cu drept cuvânt. Mai întâi fiecare se gândea, că nu trebuiesc întrerupte lucrările deoarece vine iarna și ar urma iar o perioadă de inactivitate. Pe de altă parte încoronarea trebuia să aibă loc, căci odată tratatele ratificate Regele urma să

⁷ „Telegraful Român”, an LXIX, nr. 46 din 23 iunie 1921, p. 3.

CONSTANTIN CHERAMIDOGLU

primească și în mod oficial stăpânirea noilor provincii. Însă ideea a venit târziu, iar celor care lucrau li se dădea prea puțin timp. Dacă s-ar fi menținut hotărârea ca încoronarea să se facă la 27 septembrie, atunci s-ar fi desfășurat solemnitatea într-un cadru fără detalii. Totul ar fi fost camuflat. La mânăstirea de la Alba Iulia zidurile nefiind complet uscate nu se puteau face picturile direct pe ele, ci urmau să se facă pe pânză aplicată, iar pe ziduri urmau să fie atârinate icoane strânse de la diverse biserici. Muzeul care se face acolo n-ar fi fost terminat nefiind desăvârșite lucrările interioare pentru a primi obiectele ce urmau a fi depozitate și în sfârșit nu ar fi fost destul timp pentru a se amenaja locuința suveranilor. Ceea ce a mai întârziat încoronarea a fost și faptul că n-au fost încă confecționate covoarele și hainele regale, stofele, obiectele decorative etc.”⁸.

Nicolae Iorga nota în *Memoriile* sale mai multe aspecte legate de modul în care politicienii se raportau la actul încoronării, maniera în care aceasta urma să fie înfăptuită, dar și data aleasă: „Discuție la Mitropolie cu privire la încoronarea Regelui. El cere ca și ungerea și încoronarea să se facă la Alba Iulia. Se propusese pentru ungere biserica Mihai-Vodă din București. Propun – și se adoptă – să se ridice la Alba-Iulia din nou biserica lui Mihai Viteazul”⁹.

La 14 februarie Nicolae Iorga a mers la Rege, prilej cu care au fost abordate diverse probleme: „Vorbesc de încoronare. Regele nu admite să se separe încoronarea de ungere, acte ale aceleiași ceremonii: Alba-Iulia a intrat în conștiința populară. E pentru biserica lui Mihai Viteazul. Când îi spun că încoronarea sub cerul liber ar fi prea <<țărănească>>, el obiectează că <<țăranul n-ar consimți să facă nunta aiurea decât în biserică>>. Vorbind de Biserica unită, el a avut un moment foarte elocvent, amintind că și această Biserică, alături de cealaltă, a luptat pentru câștigarea drepturilor naționale”¹⁰.

La 17 iunie Iorga nota: „Directorul Senatului, Murgulescu, îmi spune că are știrea sigură a unei înțelegeri pentru succesiune între liberali și averescani. Lui Averescu i s-ar rezerva doar onoarea de a prezida încoronarea. De aceia, contra dorinții Reginei și chiar a Regelui, el ar vrea încoronarea în septembrie”¹¹.

La 19 iulie Iorga a mers să discute cu Regele Ferdinand asupra situației politice existente, care impunea un guvern nou: „Recunosc că Ministerul de coaliție nu-l vrea nimeni. Rămâne Brătianu cu reprezentanții din provincii și cu

⁸ „Adevărul”, an XXXIV, nr. 11480 din 7 septembrie 1921, p. 3.

⁹ N. Iorga, *Memorii*, vol III, Editura Națională, S. Ciornei, p. 111, (nota din 6 februarie 1921).

¹⁰ *Ibidem*, p. 116.

¹¹ *Ibidem*, p. 168.

ACTUL ÎNCORONĂRII DE LA ALBA IULIA

îngăduirea mea". Și adauga apoi: „I-am spus Regelui că nu vom putea participa la încoronare sub acest regim”¹².

La 9 octombrie 1922 ziarul *Adevărul*, prin pana lui I. Nedelea, nota asupra fixării datei încoronării: „După câteva amânări, încoronarea se face sigur de astă dată, când voința guvernului este și aceea a regelui. Capul statului, ca și sfetnicii săi au găsit că acum e momentul cel mai potrivit pentru facerea încoronării și iată care sunt considerațiile de care s-au condus ei: Regele socotește situația internă din prezent cu mult mai bună decât anul trecut când credea că ordinea nu e îndeajuns de restabilită în spirite. În ce privește situația externă, regele crede că nu e de așa natură încât să pună țara în imposibilitate de a săvârși ultimul act al unirei ținuturilor locuite de români”¹³.

La 29 iunie 1922 ziarul *Adevărul* emitea câteva reflecții legate de amânarea încoronării: „Se anunță că serbările încoronării nu vor mai avea loc în august, fiindcă au fost amânate din nou. Suntem un ziar democratic și prin urmare nu vom deplânge că se amână o paradă, care nu adaogă nimic la puterea sau titlul regelui României, nici la bunăstarea poporului român, dar care a costat, costă și va costa foarte multe milioane, care ar fi fost mai util întrebuințate pentru îngrijirea invalizilor și orfanilor de război, atât de neglijați astăzi. Dar amânarea încoronării nu e determinată de motivele care ne fac pe noi să credem că această paradă nu e indispensabilă. Cei care o amână văd într-însa un simbol de o importanță covârșitoare. Catedrala din Alba Iulia trebuie să devină, după dâșii, ceea ce era pentru regii Franței catedrala din Reims. Coroana regală a Românei Mari, nu are, după dâșii deplină valoare, decât după după ce va fi pusă în mod solemn pe capul primului ei rege. De ce atunci amână ei mereu încoronarea? Fiindcă, după intima lor convingere, ea nu se poate face în condițiuni vrednice, fără de care nu ar avea toată amploarea. În situațiunea de astăzi, e clar că acei care au proclamat unirea Ardealului cu vechiul regat, nu ar lua parte la ceremonia încoronării. În situațiunea de astăzi, e sigur, că încoronarea nu va avea unanimitatea sufragiilor partidelor constituite, monarhice din țară. Or, se poate imagina o guvernare de partid, o administrație de partid, o poliție de partid, dar o încoronare de partid, adică prin consecință, un rege de partid, nu se poate imagina și nici chiar actualul guvern, care ieri încă, vorbea cu atâta dispreț de autoritatea morală a unui Maniu, Vaida, Goldiș, a partidului al cărui nume figurează pentru vecie în actul de unire

¹² *Ibidem*, p. 190.

¹³ „Adevărul”, an XXXV, nr. 11828 din 9 octombrie 1922, p. 3.

CONSTANTIN CHERAMIDOGLU

al Ardealului, prin libera voință a populațiunei sale, nu se poate gândi să serbeze încoronarea, fără concursul celorlalte partide”¹⁴.

Mesajul transmis de regele Ferdinand la deschiderea sesiunii extraordinare a Parlamentului arăta dorința suveranului de a avea de partea sa toate formațiunile politice reprezentative ale țării: „Ca o consfințire a unității naționale cu atâtea jertfe dobândită am hotărât să îndeplinim la Alba Iulia, acum la începutul anului al noulea al domniei Mele, încoronarea Mea și a Reginei. Sunt sigur că în această zi de sărbătoare patimile trecătoare se vor stinge și că toți fiii buni ai patriei, însuflețiți de aceeași dragoste de țară se vor uni în jurul Tronului”¹⁵.

În vara anului 1920, în vremea guvernului Averescu, ideea încoronării începea să fie discutată în presă, ceea ce nemulțumea partidele de opoziție. Așa se face că deputatul Sever Dan, care era și secretarul Partidului Național, a adresat atunci primului ministru o interpelare în acest sens: „Nu crede dl președinte al Consiliului că înainte de a da informații ziarelor era de cuviință să aducă la cunoștința Camerei intențiile guvernului în ce privește programul și pregătirea serbărilor de încoronare, care trebuie să fie cele mai mărețe serbări ale unirii, așa cum le dorește toată suflarea românească din țara întregită? Nu crede dl președinte al Consiliului, că era de datoria sa, ca importanța ce o dă pregătirii *tehnice* a serbărilor de încoronare să o dea în aceeași măsură și pregătirii sufletești, prin o operă intensivă de reforme, de muncă și de dreptate, singura, care poate crea o atmosferă de armonie și fără de care serbările de încoronare nu vor putea avea splendoarea și grandoarea dorită de toți fiii națiunii? Nu crede dl președinte al Consiliului, că era de datoria sa să facă totul mai ales în provinciile unite, ca înălțarea sufletească să nu fie tulburată prin o politică de intrigi și o politică de brutalizare a tot ce este mai devotat și mai cu autoritate în provinciile unite?”¹⁶.

În primăvara anului 1921 ziarul Partidului Național Român emitea opinia că un guvern de uniune națională ar fi fost o posibilitate realizabilă, în vederea organizării normale a manifestărilor legate de încoronarea regelui: „De dorit era, ca guvernul care să secondeze pe M.S. Regele la Alba Iulia să fie nu un guvern numit, ci un guvern parlamentar, cum a fost guvernul Vaida. Dar, dacă un astfel de guvern este greu să se formeze și să se mențină într-o țară, care de-abea acum face tranziția de la oligarhie la democrație, cel puțin scrutimentul democratic al

¹⁴ „Adevărul”, an XXXV, nr. 11727 din 29 iunie 1922, p. 1.

¹⁵ „Patria”, an IV, nr. 223 din 14 octombrie 1922, p. 3.

¹⁶ „Patria”, an II, nr. 178 din 18 august 1920, p. 1.

ACTUL ÎNCORONĂRII DE LA ALBA IULIA

țarei și aspirațiile ei politice să fie respectate cu minimum posibil, încredințând conducerea Statului, nu unui partid, cum e partidul poporului sau cum e partidul liberal, ci acelor mai reprezentativi bărbați din toate partidele. Guvernul național, dintr-o necesitate mai mult de procedură politică, cum era până acum, la încoronare a devenit o necesitate națională, eminentă națională, în sensul ca poporul să se vadă complet reprezentat în guvern și ca neajunsurile guvernării unui singur partid, să fie înlăturate cel puțin în momentul când M.S. Regele Ferdinand va intra în vechea cetate a Bălgradului”¹⁷.

La 3 septembrie 1922 ziarul *Patria* făcea o trecere în revistă a opiniilor exprimate în presa românească față de problema încoronării, cu accent pe poziția regelui. Astfel ziarul *Steagul* scria: „Refuzăm să credem că M.S. Regele ar fi admis ca țara să fie chemată la sărbătoarea încoronării în cetatea unirii, în atmosfera de dușmănie pe care a creat-o guvernul liberal între vechiul regat și între provinciile de peste munți. Încoronarea nu poate fi o sărbătoare națională într-o atmosferă de război civil și ea nu se poate face în Ardeal ca obațjocură și ca o înjosire a ardelenilor”. Iar ziarul *Lupta* era citat cu următoarea idee: „Dar și Regele care a refuzat să se ducă sub guvernul Averescu la Încoronare, ar fi trebuit să țină seama și de situația internă, de azi, care e mai încurcată decât cea de ieri – afară dacă Regele consideră încoronarea ca o simplă podoabă oficioasă, un fel de 10 Mai. În acest caz nimeni nu-i va face nici-o obiecțiune. Parada civilă va fi organizată de poliție, cea militară de militari și iaca că s-a terminat cu încoronarea. Dar dacă Regele ține să dea serbărilor caracterul unui eveniment național și să invite la ea pe toți foștii miniștri și pe ceilalți foști înalți demnitari, în acest caz se poate întâmpla ca unii dintre conducătorii opoziției să refuze a spori cu prezența lor alaiul pe care dl Brătianu a ținut să-l prezide cu un guvern de partid”¹⁸.

Telegraful român, subintitulat organ național-bisericesc, ce apărea la Sibiu, nu își preciza poziția față de evenimentul încoronării, dar prelua din presa bucureșteană ce considera necesar: „Universul constată că se repetă o greșeală. Anul trecut – scrie numitul ziar – când se anunțase solemnitatea încoronării suveranilor, partidul liberal a comunicat că nu va participa la serbări, din cauza păcatelor guvernării Averescu. De astădată, partidul național de peste munți a luat aceeași hotărâre, motivată de excesele electorale ce se impută actualului guvern. Este o mentalitate profund greșită. Încoronarea nu are caracter de partid și prin urmare nu poate servi ca prilej de manifestațiune politică. Este un

¹⁷ „Patria”, an III, nr. 108 din 22 mai 1921, p. 1.

¹⁸ „Patria”, an IV, nr. 191 din 3 septembrie 1922, p. 3.

CONSTANTIN CHERAMIDOGLU

eveniment național: el atinge vârful piramidei aurite, pe care s-au scris marile acte ale istoriei noastre moderne. Încoronarea este a țării și a Suveranilor. Ea și-a făcut datoria cu un avânt admirabil. Ei au știut să se identifice cu națiunea într-un chip care le asigură o pagină de slavă în istorie. Nemulțumirile partidelor politice, chiar atunci când sunt îndreptățite, nu trebuie să-și întindă acțiunea și în sfera unor manifestațiuni menite să dea aureola cuvenită triumfului virtuților naționale. [...] Politicienii au făcut diverse greșeli. Să n-o facă și pe aceasta. Să cruțe serbările de la Alba Iulia, unde indiferent de partidele politice, neamul întreg va glorifica abnegațiunea și jertfele poporului din vechiul regat, rezistența uimitoare a fraților din teritoriile eliberate și unite, politica instinctului național, triumfătoare mulțumită înțelepciunii frunțașilor neamului în ziua cea mare, însuflețirea și devotamentul dinastiei, care a știu să împărtășească cu poporul aspirațiunile, durerile și bucuriile lui. Sperăm că până în urmă, se vor pricepe și se vor simți toate acestea”¹⁹.

Organul de presă al Partidului Național Român, ziarul *Patria*, publica la 21 septembrie 1922 un articol ce critica versatilitatea politicianilor români, cu exemple legate de chestiunea încoronării. Argumentația autorului este limpede: „Se știe că nu guvernul liberal e acela care a avut mai întâi ambiția să facă încoronarea. Partidul Poporului sub șefia dlui Averescu avuse mai întâi această ambiție. Când încoronarea sub guvernul Averescu părea iarăși iminentă, ca și cea proiectată de guvernul de acum, partidele din opoziție au declarat toate că nu vor lua parte la încoronare. Pe-atunci erau în opoziție și liberalii. Ei bine au cutezat ei atunci să se facă vinovați de ...antidinasticism? Ba bine că nu. Ne-aducem aminte că d. Averescu, după ce se înapoie din străinătate, se arătase nespus de războinic față de toate partidele și guvernul său hotărâse ținerea Încoronării. Toate partidele din opoziție au făcut atunci declarații cam de următorul cuprins: Actul încoronării e un act național, el nu poate fi săvârșit de un singur partid politic. Un singur partid nu poate avea pretenția că reprezintă țara întreagă când în opoziție sunt peste o sută de deputați. Aceasta era argumentația noastră, a liberalilor, a țărăniștilor, a dlui Iorga și a celorlalte partide din opoziție.[...] Acum, dacă liberalii n-au admis încoronarea din motivul că majoritățile partidului poporului nu reprezintă țara, cum așteaptă să recunoaștem noi că o reprezintă majoritățile liberale ieșite din fraudă și fals electoral, fără a mai pomeni de lovitura de Stat? Anul trecut eram cu toții <<patrioți>> partidele din opoziție, fiindcă hotărâsem să

¹⁹ „Telegraful Român”, Sibiu, an LXXI, nr. 69 din 15 septembrie 1922, p. 3.

ACTUL ÎNCORONĂRII DE LA ALBA IULIA

nu participăm la serbarile încoronării, făcută sub guvernul unui singur partid. Azi <<patrioți>> au rămas numai aceia care merg alături de liberali”²⁰.

La 26 septembrie 1922, tot ziarul *Patria*, de la Cluj, publica o relatare a interviului acordat de vicepreședintele Partidului Național Român, Vasile Goldiș, în care acesta spunea: „Partidul Național regretă adânc că nu poate lua parte la încoronare, dar această absență este determinată numai de politica de violență a guvernului. Noi suntem de părerea, că încoronarea ar trebui să aibă loc după ce valorile politice se vor fi liniștit și că din acest act istoric trebuie scoasă orice politică. Cu sentimente curate, cu conștiința înaltă a înțelegerii între Rege și țară ar fi trebuit să se serbeze această zi”²¹.

La rândul său, deputatul Aurel Dobrescu scria în *Foia poporului* ce apărea la Sibiu: „Orice om cu minte, care nu este vândut liberalilor, nu va putea lua parte la Încoronarea făcută de liberali tocmai acum, în nădejdea de a-și mai peteci vaza politică atât de zdrănuțită de mulțimea fărădelegilor ce le săvârșesc neîntrerupt”. Adăuga apoi: „După cât cunosc eu poporul nostru din Ardeal, fiecare om cinstit se va ține de hotărârea Partidului Național. Căci fiecare își va zice astfel: oricât de rău ne pare, că nu putem lua parte la Încoronarea, din care noi nădăjduiam să facem o sărbătoare ca-n povești, membrii Partidului Național – și toți oamenii nevânduți din Ardeal și Bănat fac azi parte din acest partid – nu putem merge la Încoronare, căci nu ne împăcăm cu gândul ca aceleași mâini necurate, care ne-au furat voturile, să pună Coroana pe capul Perechei Noastre Regale!”²².

Ziarul *Adevărul* interpreta astfel interesele partidelor față de încoronare, cu o săptămână înainte de eveniment, când se cunoștea deja poziția partidelor față de actul ce urma să aibă loc la Alba Iulia: „Alături de interesele statului se strecoară și acelea ale partidului și guvernului liberal. Regele convenind ca încoronarea să se facă sub guvernul actual, acesta deduce în folosul lui că se bucură de încrederea deplină a șefului statului și cu această încredere, se apără de acuzațiile ce i-au fost și îi sunt aduse de opoziție de la alegerile generale încoace. În același timp reconfortează moralul partizanilor săi, cerându-le totodată să procedeze uniți și disciplinați la votarea reformelor și modificarea Constituției. Iar partidul liberal nu va uita să treacă în patrimoniul istoriei sale politice și faptul că a prezidat la încoronarea primului rege al României Mari. Se înțelege că atât regele, cât mai ales guvernul, ar fi fost foarte mulțumit ca la solemnitatea încoronării să fie

²⁰ „Patria”, an IV, nr. 205 din 21 septembrie 1922, p. 1.

²¹ „Patria”, an IV, nr. 208 din 26 septembrie 1922, p. 1.

²² „Foaia poporului”, Sibiu, an XXX, nr. 40 din 8 octombrie 1922, p. 1.

reprezentate toate partidele politice monarhice din țară. Și nu-i mai puțin adevărat că în rândurile liberalilor mai puțin pătimiși se lasă vădit regretul că s-a făcut o mare greșeală politică bruscându-se raporturile dintre guvern și cele două partide, cel național și cel țărănesc, care au declarat că se vor abține de la încoronare. Dar acum regretele sunt prea târzii și încoronarea e viciată de faptul că la săvârșirea ei nu asistă reprezentanții legiuitori ai Ardealului și ai țărâtimei”²³.

În același ziar, chiar în ziua încoronării, Iosif Nădejde afirma categoric: „Guvernul de astăzi va purta în fața istoriei vina de a fi înlăturat de la serbările încoronării primului rege al României întregite partidul național, adevăratul reprezentant al Ardealului, cum și partidul țărănesc, ale cărui rădăcini în masele populare au fost cu prisosință dovedite în ultimile alegeri generale”. Analizând apoi cele două manifeste prin care partidele amintite mai sus își justificau neparticiparea la încoronare, autorul citat scria: „În concepția partidului național și ca urmare a pactului de la Alba Iulia, parlamentul liber ales al României întregite și reprezentând deci cu adevărat voința națiunii, trebuia să voteze mai întâi noua Constituție aplicabilă tuturor și apoi regele, jurând pe ea să fie încoronat. Cum partidul național nu poate nesocoti bazele acordului de la Alba Iulia, el a fost nevoit, cu adâncă părere de rău, cum spune manifestul, să se abțină de la încoronare, aruncând toată vina acestei abțineri asupra oamenilor cu concepții oligarhice care înconjoară treptele tronului. La rândul său, manifestul partidului țărănesc ridică iarăși o protestare vehementă, împotriva partidului liberal și a sistemelor sale de guvernare despotică și arbitrară. El învinuiește partidul liberal că, în unire cu toate forțele întunecate care au ținut până acum poporul românesc în robie, împiedicându-i propășirea, a încercat să ridice un zid între coroană și națiune, spre a zădărnici colaborarea lor mântuitoare și spre a înlănțui tronul în serviciul vechilor cliți de exploatare a statului. Abținerea de la încoronare a partidului țărănesc este o protestare împotriva acestei tendinți a oligarhiei, de a acapara și țara și pe rege, în același timp o manifestare pentru introducerea adevăratului regim parlamentar”. În concluzie, Iosif Nădejde considera că: „Abținerea lor de la serbarile încoronării nu trebuie în niciun caz să fie interpretată ca o manifestare antidinastică, întrucât amândouă se declară dinastice și partizane ale monarhiei constituționale. Ea e numai o manifestare pentru adevăratele principii de guvernământ care convin unei națiuni libere și democratice”²⁴.

²³ „Adevărul”, an XXXV, nr. 11828 din 9 octombrie 1922, p. 3.

²⁴ „Adevărul”, an XXXV, nr. 11834 din 15 octombrie 1922, p. 1.

ACTUL ÎNCORONĂRII DE LA ALBA IULIA

Tot Iosif Nădejde, apreciind poziția țărăniștilor față de actul încoronării, mai releva un aspect demn de luat în seamă: „Atitudinea lor comună cu a ardelenilor din partidul național, înlătură o interpretare greșită care s-ar fi putut da neparticipării ardelenilor la ceremonia încoronării. Prin acțiunea comună cu țărăniștii, abținerea ardelenilor nu va mai putea fi interpretată, mai cu seamă în străinătate, ca o manifestare separatistă, ci ca una curat democratică. Abținerea de la încoronare e astfel semnalul unei lupte menite a emancipa și țara și Coroana de sub tutela vechii oligarhii”²⁵.

Pe de altă parte, deciziile partidelor politice au influențat și modul în care au văzut actul încoronării alte asociații din țară. Astfel, Uniunea foștilor voluntari din Ardeal, care fuseseră înrolați în timpul războiului în armata română, fiind condusă de Victor Deleu, nu a participat nici ea la eveniment, urmând linia partidului din care conducătorul ei făcea parte²⁶.

În privința politicii Partidului Național Român în chestiunea încoronării, revelatoare sunt și declarațiile lui Al. Vaida-Voevod, pentru ziarul *Lupta*, interviu preluat și de ziarul *Patria*, de unde le cităm în continuare: „În ce privește încoronarea, opinia publică nu trebuie să uite, că numai gândul de a face concurență partidului național care pregătea la Alba Iulia marele lui congres între 10 și 20 octombrie a îndemnat guvernul liberal să anunțe tocmai în acest timp încoronarea. Noi n-am voit să forțăm lucrurile și din deferență față de rege am amânat congresul nostru. Dar noi în încoronare nu vedem o simplă paradă, ci o manifestare de drept public: încoronarea trebuie să fie ca o cruce pe edificiul constituțional al României Mari. Prin atitudinea ce am luat-o față de încoronarea hotărâtă de guvern în împrejurările de acum, am dovedit tocmai că voim să scoatem și să înălțăm regalitatea peste interesele meschine de coterii politice”²⁷.

Peste ani, într-o ședință a parlamentului din vara anului 1925, Iuliu Maniu spunea: „Partidul național însă nu poate fi învinovățit că n-a participat la încoronare. Neparticiparea nu implică și nerecunoașterea actului sărbătorit prin solemnitatea încoronării. În fond încoronarea nu este ea însăși un izvor de drept – un act de drept public – ci o ceremonie fastuoasă”²⁸.

Un caz aparte îl reprezenta părintele Moța, proprietarul ziarului *Libertatea*, din Orăștie. La 7 septembrie 1922 acesta scria în ziarul său: „Dacă guvernul a

²⁵ „Adevărul”, an XXXV, nr. 11833 din 14 octombrie 1922, p. 1.

²⁶ „Universul”, an XLVII, nr. 259 din 8 noiembrie 1929, p. 1.

²⁷ „Patria”, an IV, nr. 218 din 8 octombrie 1922, p. 1.

²⁸ „Universul”, an XLIII, nr. 129 din 8 iunie 1925, p. 4.

hotărât încoronarea, asta înseamnă că Majestatea Sa Regele a dorit-o și El și s-a hotărât să primească pe capul Său Coroana în o zi din octombrie ce vine. Și atunci nouă nu ne rămâne altceva de făcut, decât: *să punem sabia războirilor de partid în teacă*, și de azi până la Încoronare de pe buzele noastre să nu răsune alte vorbe, decât rugăciuni către D-zeu ca să ne ajungă cu pace acea mare și luminată zi, iar după ea, luni de zile să aducem cântări de mulțumită lui D-zeu, că ne-a ajuns să trăim ziua cea mai mare ca toate zilele mari din istoria neamului nostru: de a încoronat pe Regele României la Alba Iulia, ca rege al nostru al tuturor! Iar luptele de partid să se iee din nou numai târziu-târziu, după aceste sfinte serbări. Așa ne spune nouă inima”²⁹.

Apoi părintele Iona Moța, în alt număr, a propus cititorilor săi să voteze dacă vor sau nu, să meargă la încoronare. Ziarul *Patria*, care publica știrea, critica atitudinea preotului, ce nu urma linia partidului din care făcea parte: „Părintele Moța a pus chestiunea greșit, cum a mai pus atâtea alte de la alegerile generale încoace. Nu trebuia să-și întrebe cititorii dacă trebuie să mergem sau să nu mergem la încoronare, ci trebuia să-i întrebe dacă este azi momentul potrivit ca aceste serbări să aibă loc fără amânare”³⁰.

Firește, liberalii au exploatat politic actul încoronării, atât pe termen scurt, cât și mai târziu, asumându-și rolul hotărâtor dar și o aură favorabilă pentru istoria țării. În prefața sa la volumul dedicat activității corpurilor legiuitoare din anii 1922-1926, Ionel I.C. Brătianu scria: „A fost o voință dreaptă a soartei ca autorilor acestei mari opere de consolidare să le fie dată neasemuita cinste să înconjoare pe Regele întregitor de neam la încoronarea de la Alba Iulia, consacrarea solemnă a celui mai însemnat act al istoriei naționale”³¹.

Prezent la festivitățile de la Alba Iulia, C.G. Costa-Foru, reprezentantul ziarului *Adevărul*, publica un editorial intitulat „Impresii și reflexiuni de la Alba Iulia”, din care desprindem ideile sale mai importante. În primul rând autorul era impresionat sincer de prestața familiei regale: „Cortegiul regal strălucea de bogăția toaletelor și a uniformelor. Când a trecut înaintea ochilor noștri, ne-a apărut ca un râu de aur un adevărat Pactol din care se ridicau zâne cu lungi mantii purpurii, zâne-sirene cu regina Maria în fruntea lor, mai frumoasă și mai arătoasă ca toate, regină, între fiicele sale regine, pe care le eclipsa prin maturitatea frumuseții, prin fireasca ei măreție, prin cea mai grațioasă și

²⁹ „Liberatea”, an XX, nr. 86 din 7 septembrie 1923, p. 1.

³⁰ „Patria”, an IV, nr. 204 din 20 septembrie 1922, p. 1.

³¹ „Viitorul”, an XIX, nr. 5427 din 4 aprilie 1926, p. 3.

ACTUL ÎNCORONĂRII DE LA ALBA IULIA

fermecătoare înfățișare a unei adevărate majestăți împărătești. Ziua de la Alba Iulia a fost a Ei, a reginei noastre. Ea a fost eroina incontestabilă a încoronării primului rege al tuturor românilor întruniți. Cu câtă grațioasă smerenie îngenunchiat-a dânsa înaintea soțului-rege, când acesta i-a pus pe cap splendida dar greua coroană în stil bizantin, și a ridicat-o cu o majestate impresionantă pentru a o îmbrățișa cu o duioșenie mișcător conjugală. Dar când majestatea Sa regina s-a ridicat la culmi alteia inaccesibile în admirația asistenței a fost atunci când ne-a apărut în fruntea regimentului său îmbrăcată în fantastica sa uniformă de husari, călare pe albul armăsar din povești, pe care, cu o măiestrie la care ar fi râvnit și cel mai dibaci călăreț, a făcut, în micul galop reglementar, jumătatea de voltă prescrisă șefilor de corp, pentru a se așeza apoi mândră și neclintită la locul cuvenit în timpul defilării”.

Apoi, despre rege, Costa-Foru are asemenea cuvinte frumoase, dar la final găsește și motivul politic, nemulțumirea pe care el și cei asemenea o aveau față de reala situație politică internă: „Regele el însuși, norocosul Ferdinand I, purtătorul Coroanei de Oțel a primului rege, neuitatul său unchi, a fost în ziua încoronării sale la înălțimea situațiunii. Cu glas hotărât și a avea majestos a pronunțat frumoasa alocuțiune, ce mi s-afirmă că de el însuși a fost compusă, precum de altfel mi se spune că sunt toate discursurile sale. Cuvinte alese din cele mai frumoase ale limbii noastre, cu măiestrie și mult gust literar așezate, îmbrăcând cugetări frumoase și înălțătoare – iacă ce am auzit și apoi am citit. Lipsea însă un cuvânt, după a mea părere absolut indispensabil în această solemnă împrejurare: cuvântul <<Constituție>>. Ciudat lucru! Nimeni nu l-a zis. Nici președintele Consiliului, nici cel al Senatului, nici al Camerei, nimeni din câți au vorbit, absolut nici unul nu a rostit cuvântul <<Constituție>>”. Și concluzia sa era limpede exprimată: „Fără Constituție, noi n-avem regalitate. Nici vrem s-avem!”³².

Pentru că a fost vorba anterior de paternitatea proclamației rostite de regele Ferdinand la Alba Iulia, credem potrivit să facem aici o paranteză, amintind cele scrise în *Universul* în vara anului 1925: „Cum un ziar modern e dator să fie bine și la timp informat, un reporter iscusit a fost în măsură să-și procure actul istoric al proclamațiunii, care urma să fie citit de Suveran în ziua încoronării Sale la Alba Iulia. În adevăr, cu trei zile înainte de termenul fixat pentru Încoronare, ziarul cel mai răspândit din țară, a publicat actul proclamațiunii. A intervenit o chestiune de ordin protocolar. Mai putea M.S. Regele să citească la Alba Iulia această proclamațiune, după ce a fost adusă la cunoștința țării cu trei zile înainte

³² „Adevărul”, an XXXV, nr. 11840 din 21 octombrie 1922, p. 1.

de ziarul bine informat? Guvernul a opinat că nu și se renunțase chiar la citirea acestui act. M.S. Regele însă a redactat El altă proclamațiune fără știrea nimănui și ca să fie sigur de orice indiscreție posibilă, a scris-o chiar cu mâna lui. În ziua Încoronării, la Alba Iulia, M.S. Regele a citit această proclamație, despre care nici guvernul nu avea cunoștință”³³.

Revenind, în alt număr al ziarului *Adevărul*, cel ce semna cu inițialele „D.Ch.”, remarca și el absența poporului de la ceremonia de la Alba Iulia: „Nu s-a putut contesta frumusețea și strălucirea acelei festivități. Ea a fost caracterizată însă prin două absențe tipice: lipsa poporului îndepărtat cu intenție și lipsa oamenilor noi, a oamenilor ridicați de revoluția războiului și a votului universal. Priveam cortegiul care înconjura pe regele Ferdinand la Alba Iulia. Erau, exclusiv, oamenii vechii României. Dacă s-ar fi încoronat la 1916, regele n-ar fi avut lângă el pe alții!... Parcă nimic n-ar fi trecut de atunci încoa, parcă nimic nu s-ar fi cutremurat și priment din adâncuri; ca și cum nici Ardealul nici Basarabia, revenite prin revoluții democratice la patria mamă, n-ar fi sub sceptrul regelui Ferdinand, ca și cum în țara crescută ar fi rămas doar cele două partide <<istorice>>. Cu aceiași oameni și cu aceleași formule! [...] Adevărul e că România nouă nu mai poate fi reprezentată de oamenii României vechi. Iar muștrarea s-a întrupat în necesitatea oficială de a îndepărta poporul de la o serbare ce trebuia să fie, totuși, a lui; fără cei ce-l reprezintă cu adevărat, el e ceva incomod de care d. Romulus Voinescu are mijloace să se debaraseze. Și cu toate acestea, s-a încoronat în cetatea lui Mihai Viteazul nu regele oamenilor care l-au sărbătorit cu atâta strălucire, ci regele celor ce lipseau. Nu în cei de față ci în cei absenți știe însuși regele că stă tăria tronului și întreaga realitate a acestui nou stat care e România după război”³⁴.

Revista *Albina* (subintitulată *Revista pentru popor*), ce apărea imediat după serbările încoronării, deslușea semnificația actului festiv pentru oamenii simpli, mai ales din mediu rural: „Prin punerea coroanei sfințite capul statului se umple de duhul sfânt, care se coboară asupra sa, chemat de sfinții părinți, se întărește în slujba de conducător drept al țării și i se întărește în fața lui Dumnezeu și a oamenilor puterea peste tot poporul. Astfel ar trebui înțeleasă și încoronarea Suveranilor noștri. Dar această încoronare s-a făcut la Alba Iulia, în Ardeal, pe locul unde acum 323 de ani Mihai Viteazul, domnul Munteniei, se încoronase ca Domn și al Ardealului, după ce bătuse strașnic oastea ungurească la Șelimbăr. De

³³ „Universul”, an XLIII, nr. 194 din 24 august 1925, p. 1.

³⁴ „Adevărul”, an XXXV, nr. 11838 din 19 octombrie 1922, p. 1.

ACTUL ÎNCORONĂRII DE LA ALBA IULIA

astă dată, încoronarea Suveranilor noștri în această cetate însemnează și îndeplinirea marelui dor românesc – unirea tuturor țărilor locuite de români – sfințirea acestui mare fapt istoric, precum și voința neștrămutată a lor de a stăpâni în vecii vecilor această provincie românească, ca și pe celelalte, scumpe odoare ale Patriei”³⁵.

Revista *Cosînzeana* ce apărea la Cluj, făcea o amplă relatare a festivităților de la Alba Iulia, autorul (I.I.M.), reușind să transpună în cuvinte frumoasele sentimentele de care era animat. Redăm finalul articolului său: „Și atâta a fost... Unora li se pare că a fost prea puțin (un redactor, pe care nu-l calificăm, de la un ziar bucureștean de veșnică opoziție, a avut nesimțirea să scrie, vrând să defaime serbarile încoronării: <<...și în învălmășeală nespusă, se făcu încoronarea, fără ca să fi văzut ceva deosebit; și atâta a fost totul, nimic mai mult>>), - celor ce însă în acele clipe le-au lăcrămat ochii, li s-a tăiat glasul văzând pe Regina îngenunchiată și s-au cutremurat când au văzut pe cei dintâi Suverani ai tuturor Românilor îmbrățișându-se, pe cap unul cu coroana tunurilor turcești, altul cu aceia a aurului Moșilor cersitori, - acelora aceste clipe le sunt unice și fiorul lor fără sfârșit. 700.000 de mucenici au murit numai în acești ultimi 6 ani pentru această singură zi. Noi, cei care am fost acolo, să nu credem că încoronarea aceasta a fost făcută numai pentru noi, cele câteva zeci de mii care am fost de față, ci să știm că ea a fost în rândul întâi a întregului neam de eroi care au muncit și s-au dat pe ei înșiși neamului, fără a primi vre-o satisfacție, fără a avea vre-o altă bucurie decât aceea pe care o dă jertfirea entuziastă de sine. A lor a fost sărbătoarea și numai în rândul din urmă și a noastră, a puținilor de azi, și buni și răi și vrednici și nevrednici”³⁶.

Absențele de la Alba Iulia au fost criticate și justificate mai târziu de cei ce n-au participat la eveniment, din diferite motive. În revista *Țara noastră* din 29 octombrie 1992, N. Ardeleanu scria: „De ce trebuie oare să se furișeze la noi și în clipele cele mai sărbătorești senzații dezagreabile care să indispuie lumea împrăștiind împrejur o atmosferă inoportună? Cărei împrejurări se datorește faptul că la slujba încoronării prelații uniți nu s-au prezentat, fiind mai bucuroși să aștepte afară în societatea episcopilor catolici, decât să treacă pragul catedralei noastre? Asistența întregă a subliniat această penibilă situație care a fost comentată în multe feluri. Ar fi util ca măcar acum în mod postum să se lămurească un echivoc pentru a feri cele două biserici de la noi de fricțiuni păgubitoare. În orice caz motive de ordin ritual nu puteau opri, credem noi,

³⁵ „Albina”, an XXI, nr. 38-39 din 15-31 octombrie 1922, p. 564.

³⁶ „Cosînzeana”, Cluj, an VI, nr. 20 din 31 octombrie 1922, p. 299.

prezența acestor prelați români, când musulmanii din Tulcea și rabinii evreilor din țară împreună cu episcopul sas din Sibiu au crezut că se pot înfățișa înaintea altarului nostru, aducând omagiul unei idei. Și trecutul recent de aici din Ardeal cu practicile lui ne-arată că adeseori prelații celor două biserici au stat nu numai sub același acoperiș, dar chiar și ca slujitori în fața aceluiași altar. Opreliștea deci e inexistentă, fiindcă în biserică canoanele nu sunt supuse unor revizuri grabnice. În orice caz ar fi indicată o reparație pentru știrbirea adusă sentimentelor noastre frățești...³⁷.

Despre neparticiparea Bisericii Unite la încoronarea Regelui vorbește și Roman Ciorogariu, Episcopul Oradiei, explicând acest gest prin intervenția papei și invocarea canonul 45 apostolesc: „La actul religios al încoronării, celebrat de înaltul cler ortodox, după rânduiala constituției țării, înaltul cler unit rupe tradițiile seculare și refuză de a intra în biserica ortodoxă, sub cuvânt de erezie a bisericii ortodoxe, și se face vinovat de erezia dogmei de unitate națională. Erau unii care aduceau demonstrația episcopilor uniți în legătură cu partidul național, în care uniții Maniu, Vaida, St. C. Pop aveau rol conducător. Ar fi fost doar o mică înțepătură. Greșit. Oamenii de seamă din comitetul național ar fi voit să participe la încoronare, căci simțeau răspunderea mare și bătaia inimei lor românești, dar i-a majorat tinera generație și conducătorii nu aveau tăria sufletească să se ridice peste instinctele inferioare ale tinerii generații. Ca să iasă din dilemă au încercat amânarea încoronării. La această amânare s-a cerut și concursul nostru. Domnul Vaida mă credea pe mine chemat a face intervenții în virtutea rolului meu politic din trecut. Era târziu, invitările statelor amice se făcuseră. Toate stăruințele noastre de a mântui situația au rămas zadarnice. Au rămas biruitoare patimile politice. Episcopii uniți erau hotărâți a lua parte și la actul religios al încoronării. Pe drumul la încoronare, cel mai papă decât papa episcop, Frențiu, mă asigură despre aceasta. La îndoiala mea îmi spunea animat: <<vei vedea, voi fi acolo>>. În sinele lor a învins dar sufletul românesc pe cel catolic, dar a venit Marmaggi cu porunca opreliștei papale și sufletul românesc s-a supus acestei monstruoase opreliști. Așa a pierdut și partidul național și clerul unit momentul de a prăznui cu noi ziua cea mai mare a neamului românesc”³⁸.

Săptămânalul *Lumina Satelor*, ce apărea la Sibiu consacra un număr integral evenimentului de la Alba Iulia; lăsând la o parte descrierea festivității și textele omagiale, reținem impresiile negative inserate sub titlul „Din cele ce nu ne-

³⁷ „Țara noastră”, Cluj, an III, nr. 3 din 29 octombrie 1922, p. 77.

³⁸ Roman R. Ciorogariu, episcopul Orăzii, *Zile trăite*, Oradea, 1926, p. 56.

ACTUL ÎNCORONĂRII DE LA ALBA IULIA

au plăcut la Alba-Iulia”: „Măsurile de pază luate la Alba Iulia au stricat foarte mult din reușita și măreția praznicului. Înțelegem că măsuri trebuiau luate, dar hotărât că nu așa cum s-a făcut. A fost o mare greșală, o neiertată greșală că poporul a fost așezat prea departe de locul încoronării și i-au stat prea multe porți închise de Siguranță. Așa s-a întâmplat că cei mai mulți n-au putut vedea încoronarea, cu toate că veniseră cu mari osteneli din mari depărtări să o vadă. A fost aceasta o greșală pe care au observat-o pe urmă și orânduitorii, pentru că în clipa din urmă au fost aduse delegațiuni de țărani în apropierea locului de încoronare. După a mea pricepere eu zic că măsurile prea aspre luate de Siguranță n-au plăcut nici Regelui și Reginei, care doreau să se vadă în mijlocul poporului. Acest lucru se vede și din aceea că după amiazi la defilare, Regina a rupt cordonul de pază ce o despărțea de poporul ei iubit, voind parcă să zică: lăsați-mă în mijlocul poporului și nu puneți între noi măsuri ca de ziduri să nu ne putem vedea și vorbi. Fapta Reginei noastre iubite este ca o muștrare pentru măsurile de pază prea aspre de la Alba Iulia”³⁹.

Măsurile luate de Siguranța lui R. Voinescu erau criticate și în ziarul *Adevărul*: „În special măsurile de siguranță au fost extraordinare, cum cred că nici în Rusia țarilor n-ar fi putut fi mai complete și mai riguroase. Oare erau atentatele așa temute? Probabil; altfel nu s-ar fi cheltuit cât par a fi costat măsurile luate. Totul era prevăzut. Chiar fotografierea și cinematografierea au fost monopolizate și încredințate unor persoane sigure, persoane chiar morale, cum e Fundația culturală a Principelui Carol”⁴⁰.

Imediat după desfășurarea actelor festive de la Alba Iulia și București, presa a remarcat însemnătatea deosebită a evenimentului. Chiar ziarele ce, în bună tradiție românească, criticaseră anterior tot ce era legat de actul încoronării, au apreciat acum pozitiv sensurile înalte ale actului oficial, reținând astfel esența sa, importanța sa istorică. Astfel, Constantin Bacalbașa scria în *Adevărul* următoarele: „Încoronarea de la Alba Iulia, a fost mai mult decât o ceremonie protocolară, a fost un simbol, a fost un eveniment. [...] Încoronarea de la Alba Iulia este de acum un act istoric pe care nici o altă încercare nu-l poate micșora. În fața poporului ardelean, a zecilor de mii de țărani adunați în haine de sărbătoare, s-a pecetluit unirea tuturor românilor acum și pentru totdeauna”⁴¹.

³⁹ „Lumina satelor”, Sibiu, an I, nr. 41 din 22 octombrie 1922, p. 4.

⁴⁰ „Adevărul”, an XXXV, nr. 11840 din 21 octombrie 1922, p. 1.

⁴¹ „Adevărul”, an XXXV, nr. 11837 din 18 octombrie 1922, p. 1.

În cronică sa dedicată evenimentului, sub titlul „Dumineca Încoronării”, Nicolae Iorga descrie în cuvinte alese cermoniile la care a asistat, exprimând însă și regretele provocate de lipsa unității de convingeri a politicienilor români în asemenea momente. Nemulțumit de lipsa caracterului de masă a serbării, Iorga scria: „Puteau veni și mai mulți, căci aceasta e o serbare a poporului și ar putea fi, cu toate necesarele măsuri de pază și o serbare populară. Dar atât de puțin s-a văzut mândrul port al văilor noastre, care ar fi trebuit să fie înfățișate întregi, din fundul Bucovinei până la Dunăre și de către Tisa până în apele Nistrului, prin cei mai aleși reprezentanți ai nației în cele mai pitorești dintre costume! [...] De ce a fost așa? De ce în locul unei națiuni s-a văzut numai o mulțime? De ce din toate satele României nu s-a revărsat atâta lume ca să nu mai simți caracterul străin al acestui târg așa cum a dat Dumnezeu? Nu s-au luat de oficiali măsurile care desigur se puteau lua? S-a dus din partea unor nemulțumiți care nu știu unde să se oprească nemulțumirile nici măcar încotro să se îndrepte, o campanie de îndepărtare asupra căreia nu poate cădea o destul de grea osândă? Sau poate mijloacele de transport au lipsit? N-aș putea-o spune, dar e păcat că fiorul pe care de atâtea ori l-am simțit noi în timpul serbărilor n-a trecut, pentru incalculabile urmări, asupra acestei întregi lumi țărănești!”⁴².

Revista *Societatea de mâine* din Decembrie 1924 revedea actul încoronării, prin prisma poziției partidelor politice, subliniind cazul aparte al acestui act la români: „Dacă nu mă înșel, în ziarul <<Albina>> din București, constata cineva, când se desbătea Constituția cea nouă, că încoronările nu sunt în tradiția poporului român. Ele nici nu corespund ideilor moderne și democratice. Costă mult și abia folosesc la ceva. Mai mult deservesc decât servesc ideea monarhică”. Iar mai departe se revine la pretextul constituțional invocat ca motiv al absenței ardelenilor de la Alba Iulia: „Constituția noastră nu prevede încoronarea. În art. 82 cere, ca la suirea sa pe tron, regele să depună mai întâi, în sânul adunărilor întrunite, jurământul pe constituție, legi, drepturi naționale și integritatea teritoriului. Într-o constituție liberală și democratică într-un singur sens se poate menționa încoronarea: suprimându-se pentru viitor”. Autorul citat înțelege însă specificul realității românești a vremii, dar deplânge politizarea acestui act simbolic pentru națiune: „Cu toate aceste, la începutul vieții noastre în cuprinsul țării întregite, încoronarea putea fi un simbol de credință, dacă partidele politice nu ar fi aflat cu cale să facă o crâmpiță, care să compromită afirmarea noastră națională în momentul suprem. Partidul liberal plecând cu deviza: <<Mai bine

⁴² „Universul”, an XL, nr. 237 din 19 octombrie 1922, p. 1.

ACTUL ÎNCORONĂRII DE LA ALBA IULIA

alegeri barbare și apoi ordine civilizată, decât alegeri civilizate și apoi ordine barbară>> - a făcut alegeri barbare, dar cu ordinea civilizată cam întârzie... Partidele de opoziție plecând de la *furarea urnelor* se bălăbănesc tot cu furtul urnelor. Abia câte un Iorga, Madgearu, Ioan I. Lăpedatu și alții puțini, fac opoziție luminoasă, din care scapără idei folositoare pentru progres. Opoziția <<oficială>> se mărginește la comunicate, meetinguri și întruniri gălăgioase”⁴³.

În amintirile sale despre regele Ferdinand, istoricul și omul politic Ioan Lupaș descria vizita sa la castelul Pelișor, din ziua de 26 octombrie 1922. După prânz au avut o conversație la care Lupaș și-a manifestat surprinderea față de nivelul înalt al cunoștințelor din domeniul dreptului bisericesc, pe care Ferdinand le avea. Adăuga apoi: „Mi-a vorbit de profesorii săi de la universitatea din Tübingen, apoi și-a exprimat mâhnirea pentru cei ce-au înscenat demonstrația prin absență de la încoronarea din Alba Iulia”⁴⁴.

Încheindu-și însemnările sale din *Răsboiul României Mari*, medicul militar Vasile Bianu scria: „Această mare sărbătoare națională, care a consfințit în chip solemn legătura de veci ce unește țara întregită, poporul românesc de pretutindeni, cu Regele său, a întrecut prin măreție, prin entuziasmul și patriotismul tuturor, orice închipuire. Multe acte și clipe vor rămâne adânc întipărite pentru toată viața în sufletele acelora care au avut norocul să trăiască aceste zile sărbătorești, în care un popor întreg a adus prinosul său de iubire și recunoștință **Aceluia**, care a întruchipat năzuințele nobile, împlinindu-i dorințele de veacuri hrănite. <<Păcat, zice marele istoric al Românilor, Nicolae Iorga, de cine n-a simțit, oricare ar fi fost motivele care l-au oprit, această emoție fără nume care peste toate tristețile prezentului, asigură în inimile tuturor viitorul neamului!>>”⁴⁵.

Iosif Nădejde își intitula articolul din ziarul *Adevărul* dedicat evenimentului de la Alba Iulia „Bucurie și amărăciune”. Gândurile lui, în acele momente de bucurie pentru țară, se îndreptau spre țăranul român, ce părea uitat în acele clipe festive: „În momentele acestea când, la Alba Iulia, se săvârșește actul culminant al unității noastre naționale, când pe capul regelui Ferdinand se așează o coroană menită să simbolizeze definitivă încheierea a statului român în forma lui întregită, se cuvine să nu uităm în înfrigurarea bucuriei, pe acela caruia îi datorăm

⁴³ „Societatea de mâine”, Cluj, an I, nr. 35 din 14 decembrie 1924, p. 702.

⁴⁴ „Transilvania”, an LVIII, nr. 7 fin 1 iulie 1927, p. 272.

⁴⁵ Dr. Vasile Bianu, *Însemnări din Răsboiul României Mari*, Cluj, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, tom. III, p. 495.

CONSTANTIN CHERAMIDOGLU

în primul rând această sărbătoare. E țaranul român în genere, care prin suferințe și jertfe fără număr a făcut posibil evenimentul istoric sărbătorit astăzi. [...] Luptele și jertfele lui au făurit și unitatea națională și simbolul acestei unități: Coroana de la Alba Iulia. Dar în ceasul acesta de sărbătoare, care e partea lui de bucurie, în afară de bucuria izbânzii care i-a încununat lupta? Desigur, țaranul – spunea Nădejde – a primit pământ, dar era nevoie acum de măsuri înțelepte care să favorizeze transformarea noului proprietar într-un element economic activ și de sine stătător”. Tot astfel țaranul nu știa încă să se folosească de dreptul de vot pentru a-și alege conducătorii. Și Iosif Nădejde își exprima apoi atât amărăciunea, cât și speranțele în realizarea idealurilor sale: „În bucuria sărbătorii de astăzi, despuierea aceasta a poporului de drepturile lui toarnă o bună doză de amărăciune. Iar pentru frații din Ardeal, amărăciunea e sporită încă prin jignirile nemeritate aduse adevăraților lor reprezentanți și prin nesocotirea pactului de la Alba Iulia – act istoric în care ardelenii și-au concretizat aspirațiile lor de guvernare dreaptă și democratică. Atitudinea partidului național ca și aceea a partidului țărănesc aruncă o pată de umbră pe strălucirea serbărilor încoronării. Dar tocmai aceste acte de protestare politică constituiesc garanția unei vajnice lupte democratice care să dea poporului posibilitatea ca, în cadrul unității pecetluite astăzi în mod definitiv, să-și cucerească drepturile ce i se tăgăduiesc”⁴⁶.

Fără îndoială că dincolo de aspectele legate de lupta politică internă, actul încoronării de la Alba Iulia a reprezentat o piatră de hotar în istoria României. Reverberațiile evenimentului în conștiința românilor vor putea fi probabil analizate de antropologi în vremurile noastre; ele sunt vizibile nu doar în presa vremii, pe care am evidențiat-o aici, dar și în literatură, muzică, pictură și multe alte domenii ale activității umane.

Se desprinde însă ideea că societatea românească a timpului a perceput actul încoronării în mod diferit, așa cum este și normal, în funcție de poziționarea fiecăruia în ansamblul societății. Factorul timp are un rol important în explicarea așteptărilor pe care românii le aveau de la conducătorii lor, de la vremurile noi ce mijesc după orice mare război. Presa nu a făcut altceva decât să oglindească aceste abordări diferite ale evenimentului politic. Pe de altă parte, importanța simbolică a încoronării nu a fost negată nici de republicani, iar societatea în ansamblul ei a conștientizat-o. Istoria unei națiuni are nevoie de asemenea momente înălțătoare.

⁴⁶ „Adevărul”, an XXXV, nr. 11835 din 16 octombrie 1922, p. 1.

ACTUL ÎNCORONĂRII DE LA ALBA IULIA
THE CORONATION CEREMONY IN ALBA IULIA FROM THE
PERSPECTIVE OF CONTEMPORARIES

Abstract: The year 1922 brought a unique event in the history of Romania: the coronation of King Ferdinand as the first sovereign of Greater Romania. The act has both a not insignificant political importance and a symbolic one. Both are present in the political debate in the Romanian society of the time, in the Parliament hall but also in the press of the time. The entire Romanian society experienced with emotion the event of 1922, which was interpreted by each citizen according to his expectations from the great people of the country, his education, but also his political orientation. The article reviews the views on the appropriateness of the coronation ceremony, the choice of venue and the date on which the event was to take place, as well as the positions of politicians, parties to the act and its symbolic significance. The impressions of those who attended the event are also presented, as well as the retrospective analyzes of some of those directly involved in the organization of the coronation.

Keywords: Romania, 1922, the press, Coronation, King.